

ÚLOHA PODHORÁCKÉHO MUZEA PŘI SPOLUPRÁCI S JINÝMI SUBJEKTY REGIONU V TEMATICKÝCH PROJEKTECH

(NA PŘÍKLADU PROJEKTU K 70. VÝROČÍ KONCE 2. SVĚTOVÉ VÁLKY NA TIŠNOVSKU)

Irena Ochrymčuková

Sedmdesát let od konce 2. světové války se stalo v roce 2015 zásadním tématem pro celou republiku a jinak tomu nebylo ani na Tišnovsku. Výročí mělo být (v plánech akcí Podhoráckého muzea v Předklášteří i ostatních institucí a uskupení působících v regionu) vzpomenu s radostí, ale i jako memento. V Tišnově a v okolních obcích byla naplánována a realizována celá řada akcí v počtu mnohem vyšším než v jiných letech. Občané Tišnovska při slavnostních shromážděních, besedách, setkáních atd. vzpomínali na ty obyvatele regionu, kteří se nebáli nasadit vlastní život v boji proti nacistické nadvládě a za svou odvahu také životem zaplatili. Na přípravě mnoha z těchto akcí se významným způsobem podílelo Podhorácké muzeum, zejména pak jeho odborní pracovníci.

Komise pro kulturu a cestovní ruch města Tišnova požádala Podhorácké muzeum o vhodné téma a spolupráci s cílem důstojně oslavit významné výročí. Počátkem roku 2015 byla vytvořena pracovní skupina složená ze zástupců Podhoráckého muzea, města Tišnova, obcí na Tišnovsku, škol všech stupňů, tišnovského městského kulturního střediska, Českého svazu bojovníků za svobodu, občanského sdružení Continuum vitae a dalších institucí a organizací působících v regionu. Početné seznamy padlých, popravených a umučených se staly vůdčím motivem, který významně rezonoval ve většině aktivit. Důležitou součástí projektu pak mělo být vzpomínkové setkání k uctění odbojářů a obětí války z Tišnovska spojené s předáním pamětní plakety příbuzným odbojářů. Důležitým předpokladem pro úspěch akce bylo shromáždění kontaktů na žijící příbuzné odbojářů, aby mohli být na toto setkání pozváni. Pracovníci Podhoráckého muzea od ledna konfrontovali různé verze seznamů padlých, umučených a popravených. Vycházeli ze seznamu v knize *Bojem a utrpením k svobodě: 1938–1945* J. Tálského, seznamu v knize *Zemřeli pro vlast* L. Horčici¹, napsu

na pomníku padlým v Tišnově a z popisek na pamětních tablech. Ukázalo se, že žádný z těchto zdrojů není zcela přesný, údaje si místy i odporovaly. Bylo proto zahájeno bádání, které postupně pokrývalo bílá místa. Někteří z dětí a vnuků odbojářů se mezi sebou znali, jiné se podařilo najít pátráním pomocí údajů z matrik a z lokálních úřadů, od kronikářů, ze seznamů členů Sokola apod. Pomohly také seznamy svazu bojovníků za svobodu, obecní a městské kroniky (např. kronika Drásova, Vohančic, Tišnova). Začátkem května při zaslání oficiálních pozvánek na vzpomínkovou slavnost mohli pracovníci Podhoráckého muzea s uspokojením konstatovat, že bez kontaktů na příbuzné zatím zůstalo jen 6 jmen z původního seznamu odbojářů (celkem 41 osob).²

S ohledem na velký počet hostů bylo třeba vzpomínkové setkání, nazvané přízvučně *S vděčností a úctou občané Tišnovska*, rozdělit na dvě části. První setkání se uskutečnilo 9. května v tišnovském městském kině. Organizátoři akce, mezi nimiž byla také etnoložka Podhoráckého muzea, si dali při přípravě nelehký cíl: navzdory slavnostnímu rázu většiny podobných akcí se vyhnout formální povrchnosti a vyjádřit poděkování a úctu konkrétním lidem s jejich jedinečnými osudy. Téměř dvě stovky účastníků potěšila i dojala hudba smyčcového kvarteta, recitace veršů Františka Halase, Jaroslava Seiferta, Vladimíra Holana a promítání krátkých tematických filmů k válečným událostem v regionu.

Druhé setkání se uskutečnilo 28. října 2015 v obřadní síni tišnovské radnice, zúčastnilo se ho 81 hostů. Tentokrát bylo zaměřeno k uctění odbojářů z dalších částí Tišnovska, ale také padlých příslušníků vojenských jednotek v zahraničí a obětí válečných útrap v regionu. Na programu byla klavírní hudba, recitace a promítání krátkého tematického filmu.

Samotné Podhorácké muzeum si výročí připomnělo dlouho plánovanou a připravovanou výstavou *Druhá světová válka na Tišnovsku*. Autoři scénáře čerpali mimo jiné i z rozhovorů s pamětníky. Tak jako jinde v protektorátu Čechy a Morava i na Tišnovsku se převážná většina obyvatel s okupací vnitřně nesmířila a mnoho z nich se zapojilo do protifašistického odboje domácího i do účasti v zahraničních armádách. Sbírkový fond muzea disponuje množstvím dvourozměrných i trojrozměrných sbírkových předmětů vztahujících se k tématu. Z pramenů a materiálu vyplynulo několik námětových okruhů, z nichž se výstava skládala (zbraně a jejich součásti, koncentrační tábor, dokumentace – listiny, letáky, vyhlášky, továrna na výrobu stíhaček Diana, sestřelené letadlo Liberator, partyzánské a odbojové hnutí, bombardování Tišnova, fotografie z konce války).³ Muzeum věnovalo tématu výstavy také *Muzejní noc 2015* a připravilo celou řadu doprovodných programů, v neposlední řadě edukační programy pro školní skupiny. Dále byly uspořádány dvě tematické besedy s odborníky – *Zbraně druhé světové války* a *Továrna na výrobu letadel Diana* (ve spolupráci s obcí Předklášteří). Historik muzea přednesl v hájence

1 TÁLSKÝ, Jan. *Bojem a utrpením k svobodě: 1938–1945*. 1. vydání. Tišnov: Sokolská župa pernětejská, 1947. HORČICA, Ludvík. *Zemřeli pro vlast: občané okresu Brno-venkov padlí, popravení a umučeni v letech 1939–1945*. Brno: V nakl. Šimon Ryšavý vydal OV-ČSBS Brno-venkov, 2014. Brněnský legionář.

2 Konečná verze seznamu je uveřejněna za tímto článkem.

3 Úspěšnou výstavu s doprovodnými programy a s komentovanými prohlídkami navštívilo 2646 návštěvníků.

u Šerkovic pro děti z tišnovských základních škol přednášku *Události v Šerkovicích v závěrečném roce 2. světové války*. Širší veřejnosti byla určena beseda s Ing. Petrem Kopečným nazvaná *70 let od událostí v šerkovické hájence 26. února 1945*.⁴

Významnou součástí výstavního projektu byl terénní výzkum etnoložky muzea v domovech pro seniory v Předklášteří a Tišnově a také v domácnostech, který přinesl sumu zajímavých poznatků od téměř třicítky pamětníků. Tyto poznatky byly zakomponovány do výkladu k výstavě. Pozoruhodným výstupem terénního výzkumu pak byly dvě moderované besedy v domově pro seniory v Předklášteří pod názvem *Konec války mladýma očima* (jedna pro seniory a jedna pro seniory a děti z 1. stupně ZŠ). Význam besedy pro děti přerostl svou živostí a plasticitou vyprávění rámcem běžného setkávání dětí se seniory v domovech.

V průběhu roku pak pokračovala spolupráce muzea na dalších tematických akcích v regionu. V neděli 7. června 2015 proběhla v obřadní síni tišnovské radnice malá slavnost. Hlavním bodem jejího programu byl křest knihy *Oldřich Kothbauer a Legionářsko-zbrojovácká odbojová skupina Tišnov*⁵. Knihu napsal Ludvík Horčica, autor celé řady článků a knih o historii 1. a zejména 2. světové války, který v rámci akce obdržel významné ocenění – Pamětní kříž II. stupně Československé obce legionářské. Program byl zahájen i zakončen poslední písní Karla Hašlera z koncentračního tábora, zazněly verše J. Preverta, promítal se dokumentární film Radima Tichého a Miloše Sysla o Oldřichu Kothbauerovi. Na slavnosti proběhlo také vyhlášení vítězů a předání cen účastníkům literárně výtvarné soutěže pro žáky tišnovských základních škol na téma 2. světová válka.

Vítězové soutěže byli navíc odměněni účastí na tradiční akci Podhoráckého muzea *Nocování v muzeu*, jejíž program byl opět věnován památce odbojářů.

Počátkem května, ve dnech výročí osvobození, proběhla vzpomínková setkání a pietní akty v Předklášteří, Šerkovicích, ve Skaličce a v Tišnově.⁶

Spolek *Continuum vitae* zorganizoval v průběhu roku natáčení cyklu dokumentárních pořadů k událostem na konci války na Tišnovsku. Natáčelo se např. v Šerkovicích, ve Skaličce, v Újezdu, Osikách, Dolní Rožínce, Mauthausenu a v Podhoráckém muzeu, přičemž historik muzea byl konzultantem i účastníkem natáčení.

V únoru proběhlo na tišnovském gymnáziu školní kolo Středoškolské odborné činnosti, kterého se zúčastnil svou prací o jednotkách SS na Tišnovsku student M. P. Tlustoš. Tento student pracoval jako badatel a svou práci konzultoval v Podhoráckém muzeu.

V závěru roku, 25. listopadu 2015, byla v Předklášteří na budově klášterního proboštství, v němž sídlí Podhorácké muzeum, odhalena pamětní deska vzdávající hold kněžím, kteří zachránili muže z Předklášteří před masakrem na konci války. Touto akcí skončil rok naplněný intenzivní prací, jejíž výsledky přinesly muzejníkům i ostatním účastníkům pocit zadostiučinění. Zásadní podíl Podhoráckého muzea na realizaci projektů připomínajících konec 2. světové války na Tišnovsku přispěl k upevnění prestiže muzea v regionu a také k obohacení dokumentace muzea a prohloubení znalostí problematiky u odborné i laické veřejnosti.

PADLÍ, POPRAVENÍ A UMUČENÍ ODBOJÁŘI A PŘÍSLUŠNÍCI ZAHRANIČNÍCH VOJENSKÝCH JEDNOTEK V REGIONU TIŠNOVSKO

Blahoňovský Josef, nar. 6. 12. 1898, úředník, člen Obrany národa, zatčen 29. 11. 1944, umučen 2. 4. 1945 ve Straubingu.

Bořil Josef, nar. 27. 2. 1896, úředník, zatčen za sabotáž 29. 11. 1944, umučen 15. 3. 1945 ve Flossenbürgu.

Brabec Bohumil, nar. 20. 10. 1892, ředitel měšťanské školy, padl 8. 5. 1945 v Pražském povstání.

Cibulka František, nar. 28. 12. 1892, zatčen za rozšiřování ilegálního tisku 5. 10. 1944, popraven 10. 4. 1945 v Mauthausenu.

Drábek Josef, nar. 19. 3. 1915, poručík čs. armády, člen Obrany národa, zatčen 28. 2. 1944, zavražděn 10. 4. 1945 v plynové komoře v Mauthausenu.

Fejfuša Ladislav, nar. 25. 11. 1916 v Hájku-Jamném 25, hajný, spolupracovník partyzánů, popraven 10. 4. 1945 v Mauthausenu

Fiala Jaroslav, nar. 17. 2. 1924, student, člen odbojové skupiny sokolské mládeže, zatčen 29. 11. 1944, umučen 10. 3. 1945 v Norimberku.

JUDr. Fibich Miroslav, nar. 21. 5. 1902, okresní soudce v Novém Městě na Moravě, bytem v Tišnově, zatčen 5. 6. 1942, popraven 15. 6. 1942 v Kounicových kolejích.

Galář Bedřich, nar. 17. 1. 1897, adjunkt ČSD Tišnov, člen sokolské ileg. org., zatčen 23. 2. 1942, popraven 15. 6. 1942 v Kounicových kolejích.

Gleich Jaroslav, nar. 4. 3. 1913, nadporučík – letec čs. armády, zahraniční voják, zahynul 13. 6. 1940 při návratu z bojového letu ve Francii.

Habrovec Miroš, nar. 9. 8. 1919, člen odbojové skupiny sokolské mládeže, zastřelen 5. 10. 1944 při zatýkání.

Hanák Josef, nar. 1. 8. 1896, stolař, člen ileg. KSČ, zatčen 19. 11. 1944, zahynul v roce 1945 v koncentračním táboře Flossenbürg.

Halouzka František, nar. 4. 6. 1889, houslař, člen ileg. KSČ, zatčen 24. 5. 1941, umučen 4. 10. 1942 ve Vratislavi.

Hliněnský Jiří, nar. 15. 4. 1911, poštovní úředník, člen sokolské ileg. org. a Obrany národa, zatčen 29. 11. 1944, umučen 17. 3. 1945 v Norimberku.

4 Tomuto tématu byl věnován také jeden z příspěvků ve Sborníku Muzea Brněnska 2015: KOPEČNÝ, Petr. Šerkovice – únor 1945. In: *Sborník Muzea Brněnska 2015*. Brno: Muzeum Brněnska, 2015, s. 30–36. K tématu se vztahoval také článek J. Zaccala, historika Podhoráckého muzea: ZACPAL, Josef. Oděvní součástky partyzánů ve sbírkách Podhoráckého muzea. In: *Sborník Muzea Brněnska 2015*. Brno: Muzeum Brněnska, 2015, s. 26–29.

5 Oldřich Kothbauer (1905–1942) technický úředník ve Zbrojovce, sokol, účastník odboje, člen Obrany národa.

6 Za aktivní účasti historika Podhoráckého muzea, který přednesl hlavní projev na pietním aktu v Předklášteří.

Kabátek Jan, lesnický praktikant, nar. 1. 7. 1923 v Moravském Písku, spolupráce s partyzány, 25–26/1 1945 Flossenbürg, Platling, zemřel 27. 7. 1947 v Tišnově na následky útrap.

Klous Václav, nar. 11. 5. 1921, zámečník, zatčen za sabotáže v roce 1940, zahynul 6. 2. 1943 ve Warrenburgu.

Klusák Robert, nar. 6. 11. 1902, učitel, člen sokolské ileg. org. a Obrany národa, zatčen 8. 10. 1941, umučen 30. 1. 1942 v koncentračním táboře Osvětim.

Kočka František, nar. 31. 8. 1889, klempířský mistr, člen Legionářsko-zbrojovacké odbojové skupiny, zatčen 5. 10. 1944, zahynul 14. 4. 1945 v koncentračním táboře Flossenbürg.

Kothbauer Oldřich, nar. 10. 6. 1905, technický úředník Zbrojovky, člen Legionářsko-zbrojovacké skupiny, zatčen 24. 8. 1939, umučen 28. 8. 1942 ve Waldheimu.

Kovář Josef, nar. 14. 11. 1903, učitel, člen sokolské ileg. org., zatčen 8. 10. 1941, umučen 24. 3. 1942 v koncentračním táboře Osvětim.

Křenek Antonín, nar. 19. 2. 1893, dělník, zahraniční voják, příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, zemřel 22. 1. 1946 na válečné útrapy.

Lieberzeit Josef, nar. 9. 2. 1902, redaktor Rovnosti, člen ileg. KSČ, zatčen 1. 9. 1939, umučen v koncentračním táboře Buchenwald 27. 11. 1944.

Macků Alois, nar. 31. 1. 1886, profesor, člen sokolské ileg. org., zatčen 8. 10. 1941, zemřel 8. 12. 1941 v Brně v internačním táboře Pod kaštany.

Ing. Mrázek Vlastimil, nar. 11. 2. 1907, vojenský letec, zatčen za sabotáž 7. 3. 1944, popraven 10. 10. 1944.

Němec Stanislav, nar. 24. 4. 1897, štábní kpt. policie, za podporu odboje zatčen 29. 11. 1944, zahynul 15. 4. 1945 v koncentračním táboře Flossenbürg.

Oderský Jan, nar. 1. 2. 1906, úředník, člen sokolské ileg. org., zatčen 8. 10. 1941, zahynul 15. 3. 1942 v koncentračním táboře Osvětim-Rajsko.

Pacas František, nar. 25. 11. 1901, úředník, člen sokolské ileg. org., zatčen 14. 2. 1942, popraven 14. 5. 1942 v Kounicových kolejích v Brně.

Pánek Antonín, nar. 13. 6. 1919, dělník, zatčen 4. 7. 1942, zemřel 13. 10. 1944 ve věznici Mírov.

Parolek Antonín, nar. 13. 7. 1902, dílovedoucí papíren, člen sokolské ileg. org., zatčen 5. 10. 1944, umučen 28. 2. 1945 ve Štrasburku.

Ráboň Karel, nar. 12. 12. 1876, krejčí, člen sokolské ileg. org., zatčen 8. 10. 1941, umučen 26. 12. 1941 v Osvětimi.

Růtová Marie, roz. Rausová, nar. 21. 2. 1888, v domácnosti, členka sokolského odboje, podpora účastníků atentátu na Heydricha, zatčena 1942, popravena 24. 10. 1942 v koncentračním táboře Mauthausen.

Sedmera Vladimír, nar. 10. 11. 1926, soudní asistent, zapojen do pomoci odsouzeným, zatčen 15. 1. 1943, zahynul 3. 3. 1943 v koncentračním táboře Osvětim.

Sítař Alois, nar. 12. 9. 1911, úředník, člen sokolské ileg. org., zatčen 29. 11. 1944, zahynul 3. 4. 1945 ve Straubingu.

Sítař Ludvík, nar. 12. 4. 1903, profesor, člen sokolské ileg. org. a Obrany národa, zatčen 14. 2. 1942, popraven 14. 6. 1942 v Kounicových kolejích v Brně.

JUDr. Smíšek Oldřich, nar. 13. 4. 1906, okresní soudce v Novém Městě na Moravě, člen sokolské ileg. org. a Obrany národa, zatčen 23. 3. 1942, popraven 14. 6. 1942 v Kounicových kolejích v Brně.

Spohr František, nar. 25. 1. 1893, major čs. armády, člen Obrany národa, zatčen 6. 4. 1942, popraven 28. 3. 1943 v Drážďanech.

Spohr Gustav, nar. 3. 6. 1898, úředník, člen sokolské ileg. org., zatčen 8. 10. 1941, zahynul 21. 2. 1942 v koncentračním táboře Osvětim.

Svoboda František, nar. 19. 9. 1902, řidič, člen sokolské ileg. org., zatčen 29. 11. 1944, zahynul 28. 3. 1945 ve Waldheimu.

Svoboda Jan, nar. 27. 2. 1927, dělník, pomocník partyzánů, padl 9. 5. 1945 v Předklášteří.

Škrabálková Božena, nar. 12. 1. 1923, členka odbojové skupiny sokolské mládeže a pomocnice partyzánů ve Skaličce, zatčena 23. 2. 1945, zavražděna 10. 4. 1945 v plynové komoře koncentračního tábora Mauthausen.

Tejkal Jan, nar. 4. 1. 1893, učitel, člen sokolské ileg. org., zatčen 8. 10. 1941, zahynul 8. 3. 1942 v koncentračním táboře Osvětim.

Tesař Josef, nar. 19. 4. 1919, podporučík – letec čs. armády, zahraniční voják, nezvěstný z operačního letu 10. 12. 1942.

Vetešík Josef, nar. 23. 3. 1920, učitel, člen odbojové skupiny sokolské mládeže, zatčen 5. 10. 1944, umučen 26. 2. 1945 v koncentračním táboře Flossenbürg.

Vetešík Ladislav, nar. 27. 1. 1924, student, člen odbojové skupiny sokolské mládeže, zatčen 5. 10. 1944, umučen 10. 3. 1945 v koncentračním táboře Flossenbürg.

Volný Karel, nar. 15. 10. 1901, sklenář, člen sokolské ileg. org., zatčen 23. 2. 1942, popraven 15. 6. 1942 v Kounicových kolejích v Brně.

Výběral Vladimír, nar. 12. 10. 1909, inženýr, člen Obrany národa, zastřelen 27. 6. 1942 v kamenolomu u Plzně.

Wagner Alois, nar. 1. 1. 1902, odbojová skupina Hnutí za svobodu, zatčen 3. 10. 1944, zahynul 15. 4. 1945 v koncentračním táboře Flossenbürg.

Žlebský Jiří, nar. 22. 4. 1911, knihařský dělník, interbrigadista, příslušník Masarykova praporu v rámci 129. mezinárodní brigády, padl na jaře roku 1938 v boji ve Španělsku.

OBĚTI VÁLEČNÝCH ÚTRAP

Chronc František, nar. 9. 12. 1881, Lomnice, údajně nucené práce, 22. 6. 1942, Osvětim.

Bohumil (Karel) Mičan, nar. 6. 4. 1912, Tišnov, nucené práce v zahraničí, poslední údaj Brusel, výnos Zemského národního výboru v Brně 17. 7. 1948, že nepřežil 14. 2. 1945, místo úmrtí neznámo.

Stanislav Sigmund, nar. 14. 9. 1917, Předklášteří, učitel v Hrotovicích, zákopové práce, Třebíč, zemřel 7. 3. 1945 po těžkém zranění.

Jiří (L) Stavěl, nar. 4. 4. 1922, student – bohoslovec, nucené práce v Rakousku, zemřel 5. 10. 1943 po těžkém zranění v Grosshollenstein.